

Phò mã áo chàm

--- không rõ tác giả ---

Năm 1070, quân Tống ồ ạt kéo xuống biên giới, lăm le xâm lược Đại Việt. Bằng thủ đoạn nham hiểm, quân Tống đã mua chuộc được nhiều thủ lĩnh miền núi sát biên giới, riêng chỉ có Thân Cảnh Phúc (thủ lĩnh một tộc người miền núi lớn ở Chi Lăng đồng thời là phò mã của Lý Thánh Tông) không chịu khuất phục. Giặc Tống tràn qua biên giới, Thân Cảnh Phúc tổ chức đánh du kích xuất quỷ nhập thần, khiến cho địch hao binh tổn tướng và gọi ông là Thiên thần động Giáp.

Trong các châu ở biên giới Lý Tống, Lạng Châu là quan trọng hơn cả. Đây là một vùng quan yếu. Nó chặn con đường từ Ung Châu qua trại Vĩnh Bình sang Đại Việt. Vĩnh Bình tiếp giáp với huyện Quang Lang (nay thuộc tỉnh Lạng Sơn). Muốn vào huyện ấy, quân Tống phải qua cửa ải rất hiểm trở: ải Quyết Lý tức Chi Lăng. Phía nam ải Chi Lăng có một động to lắm, gọi là động Giáp (Giáp Khẩu). Ở đây có một tộc người miền núi rất lớn (có sách bảo là thuộc tộc Dao), đều họ Giáp. Chúa động là Giáp Thừa Quý. Biết Quý có thể lực mạnh, lại đang cần người thân tín trấn giữ cửa ngõ biên thùy hiểm yếu phía bắc, Lý Thái Tổ mới gả con gái cho Giáp Thừa Quý và đổi sang họ Thân. Năm 1029, một năm sau khi lên ngôi, Lý Thái Tông cũng kén con trai Thân Thừa Quý là Thân Thiệu Thái làm rể và cho nối cha làm châu mục Lạng Châu. Đến đời Lý Thánh Tông, con trai của Thiệu Thái lại được nhà vua cho lấy công chúa Thiên Thành. Chàng phò mã áo chàm đó là Thân Cảnh Phúc (hay còn gọi là Thân Cảnh Nguyên...)

Bấy giờ, Tống Thần Tông là vua trẻ lên ngôi (1068), có Vương An Thạch làm tể tướng, muốn hưng khởi triều Tống. Nhân vua Lý Nhân Tông còn bé, theo kế của tể tướng họ Vương, vua Tống thuận cắt đất cho Liêu (Liêu là một nước ở vùng tây bắc Trung Quốc. Bấy giờ là nước mạnh uy hiếp Tống) để tạm yên mạn bắc, dồn binh tướng đánh Đại Việt, hòng lấy thắng lợi đó dọa Liêu. Tình hình ấy buộc Lý Thường Kiệt năm 1075 phải chủ động tấn công trước, để phá kế hoạch xâm lược của Tống. Trong cánh quân bộ vượt biên sang hợp vây Ung Châu, Thân Cảnh Phúc giữ một mũi quan trọng. Từ Lạng Châu, quân động Giáp của phò mã nhà Lý trang bị giáo dài, cung và tên tẩm thuốc độc bắt ngờ tấn công dữ dội vào trại Vĩnh Bình. Viên quan giữ trại là Tô Tá chống cự quyết liệt. Nhưng cuối cùng 600 quân triều đình Tống và hàng trăm dân binh trong vùng đã bị đánh tan. Tô Tá chết trận. Sợ uy, người các động bỏ Tống theo Đại Việt rất nhiều. Để triệt phá các căn cứ xâm lược của địch, Thân Cảnh Phúc cho quân đốt phá sạch doanh trại, kho tàng, tịch thu hết lừa ngựa, vũ khí, lương thực.

Hai năm sau (1077), nhà Tống cho 10 vạn binh, 1 vạn ngựa với 20 vạn phu do Quách Quỳ, Triệu Tiết và nhiều tướng giỏi cầm đầu, chia hai đường thủy bộ sang xâm lược. Đại binh đi đường bộ, Lý Thường Kiệt dàn quân cự địch. Cánh phải chặn đường thủy do tướng Lý Kế Nguyên đốc chiến. Cánh trái do tướng Lưu Kỷ chỉ huy 5.000 quân trấn giữ ở Quảng Nguyên. Còn cánh trung quân tiên phong giao cho phò mã Thân Cảnh Phúc, bản doanh đóng tại động Giáp để khống chế hai ải hiểm yếu: Quyết Lý và Giáp Khẩu. Yểm trợ cho Thân Cảnh Phúc, bên trái có các thủ lĩnh miền núi Sầm Khánh Tân, Nùng Thuận Linh và Hoàng Kim Mãn chặn đường qua Bình Gia xuống phòng tuyến sông Cầu hiện do đại quân ta án ngữ; bên phải có Vi Thủ An giữ miền đông bắc.

Cuối năm 1076, quân Tống ồ ạt kéo xuống biên giới. Thấy thế trận Đại Việt vững chắc, Quách Quỳ không dám hấp tấp đánh ngay, dù rất nhớ lời vua Tống dặn: "Tuy ở biên thùy phía bắc (ý nói nước Liêu) người đã phân phát kế hoạch đề phòng cho các tướng ở lại đó, nhưng người bắc thùy thấy triều đình bận việc nam chinh, chắc muốn quấy. Vậy phải lo việc An-nam cho chóng xong!". Quỳ đã đóng quân tại Bằng Tường đến 70 ngày để nghe ngóng. Sau, Quỳ cho người đem bằng sắc của vua Tống phong chức to và đem cả tiền gạo đến chiêu hàng các thủ lĩnh miền núi. Sầm Khánh Tân, Nùng Thuận Ninh, Hoàng Kim Mãn, Vi Thủ An nghe theo, Quỳ mừng lắm. Triệu Tiết bàn với Quỳ:

- Lưu Kỷ ở Quảng Nguyên, Thân Cảnh Phúc ở động Giáp đều có binh lực mạnh. Ta có viên giám áp trại Hoàng Sơn là Thành Trạc vốn quen thân với Cảnh Phúc. Tôi muốn sai Trạc mang bằng sắc vào chiêu hàng Cảnh Phúc.

Nhưng người của Tống đã không dụ hàng được Lưu Kỳ và Thân Cảnh Phúc. Cuối cùng, Quỳ sai phó đô tổng quân Yên Đạt đem quân đánh Lưu Kỳ. Đạt thua to, 3.000 quân bị cầm tù. Tống dùng quỳ kế phao tin Kỳ đã xin hàng. Một số thủ lĩnh miền khác tưởng thật đều theo Tống. Lưu Kỳ đành ra hàng. Còn lại một mình phò mã nhà Lý đương đầu với đại quân Tống. Bấy giờ, Quỳ mới vững bụng, đốc toàn lực vượt biên đánh Thân Cảnh Phúc.

Tháng 1 năm 1077, quân Tống chia ba mũi tiến vào ải Quyết Lý. Đường đến Quyết Lý rất hiểm trở. Đèo Kháo Mẹ, Kháo Con lại hiểm nhất trên đường này. Đèo cao, lối hẹp, vách núi cheo leo. Thân Cảnh Phúc đem voi bịt đường. Quỳ sai các tướng đã dạn dày chiến trận như Yên Đạt, Trương Thế Cự, Tu Kỳ đi tiên phong. Quân Tống cố sức đánh vẫn không sao tiến được. Sau Quỳ phải dùng quân cảm tử liều chết lăn xả vào voi, dùng tên nỏ bắn đúng chỗ hiểm. Lại lấy mã tấu chém vào vòi voi. Voi sợ quay đầu chạy. Hàng vạn quân Tống hò reo đuổi theo. Quân Thân Cảnh Phúc tan vỡ. ải Quyết Lý đành mất.

Thế giặc quá mạnh. Thân Cảnh Phúc rút quân vào rừng, không thấy tăm hơi. Nhưng đêm đêm, những bóng áo chàm lại bất ngờ xuất hiện, xông vào những trạm quân Tống rải rác trong vùng Lạng Châu. Rồi tên bắn như mưa, những tên tẩm thuốc độc chết người. Và lửa cháy rực hồng, đốt dần những trạm gác. Sáng ra, quân Tống đi sục sạo khắp vùng chẳng bắt được một ai. Nhưng những toán lẻ đi tuần lại bỗng nhiên mất hút. Tìm ra, thì đã thấy chết hết. Quân Tống sợ lắm, gọi Phúc là Thiên thần động Giáp.